

Дисципліна «Українознавство»

Анотація курсу

Побудова незалежної держави неможлива без усвідомлення того, що духовний потенціал народу має бути головною рушійною силою цього процесу. Відродження української держави – це насамперед створення умов для вільного вияву духовних можливостей народу в цілому і кожного його представника зокрема.

Саме сьогодні громадянам України необхідно пізнати і зрозуміти велич нашої народно-традиційної культури, її одвічний гуманізм, добробут, всепрощення. Доброзичливість, щирі гостинність, щоб врівноважити свої вчинки, спрямувати їх на утвердження української державності, забезпечення душевного затишку усім, хто живе на етнічній землі України.

Українознавство – це один із шляхів повернення нашому народові його істинних культурних цінностей в повному обсязі. Українознавство є системою наукових інтегрованих знань про Україну і світове українство як геополітичну реальність.

Курс українознавства є спробою допомогти здобувачам освіти усвідомити свою приналежність до однієї з найбільших націй у світі, відчутти свою національну ідентичність, сформувати почуття національного достоїнства і патріотизму.

Предмет навчального курсу – феномен українства, закономірності та уроки його етно-, націо-, державотворення, матеріального і духовного життя, формування і розвитку національного характеру, етнічної ментальності та самосвідомості, території і стосунків із зовнішнім світом.

Мета і завдання курсу: на основі наукової бази та новітніх досліджень виявити досвід та уроки історичного розвитку української нації, сприяти аналізу тенденцій, закономірностей, причин та наслідків її розвитку, проблем сьогодення, готувати молоде покоління до вибору шляху та прогнозування перспектив майбутнього, до творення і само творення особистості, схильної і спроможної своїм інтелектом та духовним потенціалом утверджувати Україну як цивілізовану європейську державу.

Результати навчання

Основними завданнями вивчення дисципліни «Українознавство» є:

- засвоєння загальних тенденцій, закономірностей, характерних рис соціально-економічного розвитку України;
- удосконалення та розвиток історичного мислення;
- вироблення вмінь порівнювати та аналізувати історичні події;

- оволодіння сучасними методами дослідження та якісного аналізу;
- засвоєння основних термінів історичної науки. основні етапи становлення і розвитку української державності та українського етносу;
- основні методи, які застосовує історична наука в своїх дослідженнях;

В результаті вивчення навчальної дисципліни «Українознавство» здобувачі освіти повинні:

знати:

- історичний розвиток української нації;
- формування історичного етносу і національної культури;
 - документи Верховної Ради України та уряду щодо розвитку та відродження української держави;
- усвідомлювати свою приналежність до однієї з найбільших націй світу;
- розуміти проблеми сьогодення та перспективи майбутнього України як цивілізованої європейської держави;
- знати традиції, звичаї і обряди українського народу;
- пізнати і зрозуміти велич нашої народно-традиційної культури, її одвічний гуманізм, добробут, гостинність, щоб врівноважити свої вчинки, спрямувати їх на утвердження української державності, забезпечення душевного затишку усім, хто живе на етнічній землі України;
- розуміти особливості української душі, народне мистецтво, фольклор, глибоко розкрити зміст народних промислів і ремесел, домашніх занять;
- загальну концепцію філософських та релігійних вчень в Україні.

вміти:

- аналізувати історичні події та явища і робити з них самостійні висновки;
- порівнювати минулі історичні події із сьогоденням;
 - володіти новітніми історичними теоріями та концепціями, системою наукового підходу до аналізу історії України;
- працювати з першоджерелами та самостійно осмислювати документи;
 - створювати умови для вільного вияву духовних можливостей кожної молоді людини.

Спеціальність 073 Менеджмент ОПІ Менеджмент

Група	Семест р	Всього	Всього ауд.год	Лекцій	Пр.занять	Сам. робіт
МН-23	2	90	46	42	4	44
МН-23/11	4	60	36	32	4	24

Спеціальність 121 Інженерія програмного забезпечення ОПІ Розробка web-орієнтованого програмного забезпечення

Спеціальність 121 Інженерія програмного забезпечення ОПП Розробка програмного забезпечення для мобільних пристроїв

Група	Семестр	Всього	Всього ауд.год	Лекцій	Пр.занять	Сам. робіт
ВР-23	2	90	46	42	4	44
ВР-23/11	4	60	36	32	4	24

Спеціальність 133 Галузеве машинобудування ОПП Обслуговування та ремонт обладнання металургійних підприємств

Група	Семестр	Всього	Всього ауд.год	Лекцій	Пр.занять	Сам. робіт
МО-23	2	90	46	42	4	44

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Україна як цілісність в системі українознавства.

Історико - теоретичні, методологічні основи українознавства. Українознавство як система інтегративних знань про Україну і світове українство в усіх часо-просторових вимірах. Предмет і завдання навчального курсу «Українознавство». Зміст і структура курсу. Теоретико-методологічні засади українознавства як науки і навчальної дисципліни. Концентри українознавства.

Становлення та основні етапи розвитку українознавства. Специфічні особливості і принципи. Від крає-, країно-, народо-, суспільствознавства до українознавства. Історичний генезис країно-, народознавства. Основні етапи розвитку українознавства. Історична зумовленість становлення системи інтегративних знань про Україну і світове українство.

Історіографія українознавства. Наукове визначення понять “джерело” та “джерельна база” українознавства. Види джерел. Методи і прийоми їх ідентифікації та використання. Науковий аналіз джерел. Пам’ятки матеріальної та духовної культури українського народу як джерела українознавства.

Процес формування українського етносу. Чинники формування та розвитку України як цілісності. Походження назв «Україна» і «українці». Україна як геополітична реальність.

Природа та екологія в житті української людини. Природні межі, особливості рельєфу, клімату, гідрологічної структури, ґрунтів та ландшафтів. Геокультурний образ України та його сталість.

Історія поглядів на український етногенез. Гіпотези про доісторичні витоки українського етносу. Основні наукові концепції походження українців: ранньосередньовічна, давньоруська, пізньосередньовічна.

Етнодемографічна ситуація в VI – XIII ст. Значення впливів степових сусідів. Монгольська навала та її наслідки. Міграційні та інтеграційні процеси у XIV – XVI ст.

Етнографічне районування та етнографічні процеси в Україні. Громадсько-політичне життя української діаспори.

Антропологічні особливості українського народу. Антропосоціогенез з точки зору філософії. Антропологічні особливості українців. Корінні народи, національні меншини та етнічні групи сучасної України. Розвиток науки антропології в Україні.

Мова як духовний чинник формування українського світу.

Мова у творенні світоглядних основ буття українців. Мова як чинник єднання, культурно-історичного самовираження українців. Священна мова в українській традиції, роль в культуротворенні та культурозбереженні. Завдання української мови в різних ділянках суспільного життя. Витіснення, заборона та нищення української мови (лінгвоцид): причини, прояви, наслідки. Державна мова – спосіб єднання української нації. Сучасні програми державної мовної політики.

Етнопсихологія українського народу. Характерологічні особливості українців. Вплив на етнопсихологію українців. Вплив геополітичного чинника на український національний характер. Вплив історичного чинника на формування української свідомості. Вплив релігії та сім'я на формування українського національного характеру.

Змістовий модуль 2. Духовна та матеріальна культура українців. Первісні форми релігійних вірувань населення етнічної території України. Поняття про тотемізм, анімізм, фетишизм, магію. Поняття язичництва як цілісної системи світоглядних уявлень слов'янської спільноти на теренах України. Міфологія. Демонологія. Язичницькі культури і боги стародавніх слов'ян. Пантеон богів. Перші випадки хрещення на Русі. Релігійна реформа Володимира Великого. Запровадження християнства як державної релігії. Позитивні та негативні аспекти християнізації Русі. Релігійний фактор в період нової історії України. Особливості релігійного життя українського народу в радянський період його історії. Відновлення свободи віросповідання у 90-х роках XX століття. Поліконфесійність сучасного українського суспільства. Екуменістичний рух в Україні. Ідея створення національної церкви. Релігійні конфесії та секти .

Українська народна і національна символіка Поняття «знаку», «символу», «оберегу» у розумінні українців. Найдавніші знаки-символи в Україні. Символічне

значення дерев та кущів в Україні. Рослини у фольклорі, традиціях та звичаях українського народу. Символічне значення птахів та тварин. Народна християнська символіка. Українська геральдика. Походження та значення блакитно-жовтих барв. Козацькі прапори. Українські прапори в ХХ ст. походження та значення тризуба. Розвиток української національної символіки наприкінці ХХ – початку ХХІ століть.

Звичаї та обряди. Поняття фольклору, його соціальна сутність. Система фольклорних жанрів. Поєднання язичницьких та християнських елементів в українських звичаях та обрядах. Зимовий цикл обрядовості. Новорічна обрядовість, Святий Вечір. Походження щедрівок, колядок. Народний вертеп. Завершення новорічних свят. Масляна. Весняний календар обрядовості. Свято зустрічі зими та весни. Свята, пов'язані з польовими роботами. Жнива, обжинки. Свята літнього циклу. Християнські релігійні свята. Свята літніх польових робіт. Свята осіннього циклу. Завершення польових робіт. Язичницькі свята. Весільні обряди, народини, сімейні свята, поховальні обряди.

Народна культура. Поняття та сутність культури. Концептуальні підходи до розуміння культуротворчих процесів. Вплив християнства на розвиток давньоруської культури. Мова, писемність, освіта, книгодрукування, наукові знання та література. Містобудування й архітектура. Скульптура, живопис, декоративно-прикладне мистецтво. Феномен козацької культури. Музична етнографія. Розвиток народного українського мелосу. Народна пісня. Кобзарська пісня. Народні музичні інструменти. Народний танець.

Народні знання. Народний календар. Космогонія, астрономія, метеорологія. Ґрунтознавство, етноботаніка, зоологія. Медицина і ветеринарія. Метрологія і математика. Народна мораль, етика та педагогіка.

Сім'я та сімейний побут. Шлюб і шлюбні звичаї. Історичні типи і форми української сім'ї. Структура та функції сім'ї. Роль жінки в українських сім'ях.

Громада і громадський побут. Поняття «громада», «громадський побут». Роль звичаєвого права в суспільному житті українського народу. Основні моральні та громадські регулятори поведінки населення. Історичні дані про регулювання майнових і немайнових питань. «Руська Правда» як джерело кодифікованого права середньовіччя. Основні норми цивільного права. Форми колективної взаємодопомоги на селі. Організаційні форми самоуправління та самоврядування українців: загальні збори, віче. Зміна їхньої ролі та фактори впливу на них у ході історичного розвитку. Базари і ярмарки, їхня роль в духовному і суспільному житті народу. Морально-етичні стосунки в громаді.

Традиційне хліборобство, тваринництво та їжа. Знаряддя оранки. Вирощування злаків. Удобрення поля. Сівба та догляд за рослинами. Жнива, молотьба, очищення зерна, зберігання плодів. Скотарство: стійло-пасовищне та

відгінне. Розширення різних порід свійських тварин. Характеристика його розвитку в Україні. Вівчарство. Птахівництво. Щоденна їжа. Святкові та обрядові страви. Основні та допоміжні промисли та ремесла. Бджільництво, мисливство, рибальство, збиральництво. Чумацтво і візникування, лісорубство і лісосплав. Ткацтво, килимарство, вишивка, в'язання. Художня обробка шкіри, деревообробництво, художнє плетіння. Гончарство, гутництво, художній метал. Іграшки, писанкарство, витинанки. Традиційний транспорт. Найдавніші транспортні артерії (сухопутні і водні) та засоби пересування. Шлях «із варяг у греки» та його значення, причини занепаду. Види сезонного транспорту, тяглова сила. Конструктивні особливості українського транспорту. Його основні види (вози: «український», гарба, мажа; сани: гринджоли, оплини; човни та лодки; байдаки, баркаси, чайки та ін.). Карпатські плотогони. Види переправ. Пароми. Будівництво залізниць та процес вдосконалення транспорту в період нової та новітньої історії. Розвиток транспорту та шляхів сполучень в Україні на рубежі XX - XXI століть.

Сільські поселення та селянський двір. Типи сільських поселень. Форми сільських поселень. Селянський двір. Інтер'єр та художнє оформлення житла: різьба, розпис, декоративні тканини, український рушник. Специфічні риси української хати. Збереження народних традицій у плануванні, архітектурному стилі, художньому оформленні житла.

Українське національне вбрання. Народний одяг як джерело вивчення етнічної історії українського народу, її соціально-класової структури, етнічних поглядів і матеріальної культури. Давньоруський одяг населення території України. Специфіка чоловічого і жіночого одягу давньоруських слов'ян. Характеристики основних видів одягу. Український одяг XVII - XIX століть. Формування соціально-значимих комплексів святкового та повсякденного одягу. Регіональні особливості одягу українців. Матеріал пошиття одягу та його оздоблення. Українська сорочка. Її символічність від давнини до нашого часу. Сучасний костюм народу України.